

Kvinnor, makt och politik i Iran

Från Mohammed Reza Pahlavi till islamisk republik

Hanna Holmäng

Abstract

Using Steven Luke's famous Three-Dimensional Power theory this thesis aims to explain how much political power the Iranian women had during the secular Pahlavi era compared to the Islamic Republic of today. I will outline the reasons for change of formal and informal power structures from 1942-2010. I find that Iranian political system has a complex structure with a multitude of loosely connected power centres. There are very few women in the formal political sphere and women are excluded from law-makers. Women are generally highly educated but there is a high unemployment rate among them. There are an increasing number of autonomous women organisations today compared to the Pahlavi era calling for peaceful reforms and liberation of the Islamic system (within limits set by the constitution). They are together with the semi-opposition and cooperation with the parliament able to bring up issues on the national agenda (dimension 2). Beside the legal barriers there are old cultural and historical attitudes to overcome. Among the post-revolutionary generation the attitudes are changing due to e.g. higher education. Iranian women today are more and more accepted in the public sphere which is necessary for achieving more political power.

Keywords: Iran, Politics, Women, Power

Words: 9999

Innehållsförteckning

1	Inledning	1
1.1	Syfte och frågeställning	1
1.2	Vetenskapsteoretiska utgångspunkter	2
1.3	Uppsatsens disposition	2
2	Teoretiskt ramverk	4
2.1	Makt: begreppsdefinition	4
2.2	Maktens tre dimensioner	4
2.2.1	Maktens första dimension	5
2.2.2	Maktens andra dimension	6
2.2.3	Maktens tredje dimension	6
2.3	Operationalisering	6
3	Metodologi	8
3.1	Fallstudien som forskningsstrategi	8
3.2	Material	9
4	Kvinnors politiska makt i Iran	11
4.1	Mohammad Reza Pahlavi 1942-79	11
4.1.1	Revolutionära perioden 1977-1979	13
4.2	Iran efter revolutionen 1980-2010	13
4.2.1	Transformationsperioden: Ayatollah Khomeini	13
4.2.2	Rekonstruktionsperioden: Post-1989	15
5	Teoretisk analys	20
5.1	Maktens första dimension	20
5.2	Maktens andra dimension	21
5.3	Maktens tredje dimension	22
6	Diskussion och avslutning	25
7	Referenser	27

1 Inledning

I västerländsk media, politik och även inom den akademiska världen framställs den muslimska kvinnan, och i synnerhet den iranska kvinnan, som ett passivt offer för männen och religionen. I föreliggande uppsats finns en ambition att ge en mer nyanserad bild av den iranska kvinnan och bemöta den monolitiska och stereotypa offerroll som hon så ofta tilldelas i väst. Jag vill istället belysa kvinnornas viktiga roll som aktörer och reformpådrivare i den politiska och sociala förändring som idag sker i ett mångbottnat och komplext iranskt samhälle.

Iran har, trots patriarkala könsrelationer och en omfattande juridisk diskriminering av kvinnor, en lång tradition av kvinnlig aktivism som ökar, inte minst efter att Shirin Ebadi, iransk advokat och människorättsaktivist, mottog Nobels fredspris år 2003. Sedan 1990-talet har kvinnofrågor blivit en viktig fråga på den nationella politiska agendan och kvinnans ställning i familjen och samhället är något som blivit en stridbar fråga mellan traditionalister och reformister.

Den snabba urbaniseringstakten, fri tillgång till högre utbildning samt höga nativitetstal har resulterat i en i städerna snabbt framväxande ung medelklass. Bildningen leder nu till ifrågasättande och kritik riktad mot regimen och allt oftare sker demonstrationer där människor – många av dem kvinnor – öppet protesterar mot en auktoritär och patriarkal stat.

Ökad tillgång till internet och mobilisering i sociala medier har även i Iran kommit att bli en viktig kanal för folket att visa sitt missnöje gentemot regimen – och inte minst det kvinnliga förtrycket. Trots politisk repression är kvinnorna i dagens postrevolutionära Iran synliga i alla delar av samhället och deras kamp för jämställdhet, mänskliga rättigheter och emancipation förs dagligen.

1.1 Syfte och frågeställning

Syftet med uppsatsen är att söka svar på frågan hur kvinnor i en auktoritär och patriarkal regim kan påverka sin egen situation politiskt och utöva makt – i dagens postrevolutionära Iran jämfört med tiden då landet styrdes av den västinfluerade shahen Mohammed Reza Pahlavi.

Uppsatsen kommer att studera den etablerade politiken, det vill säga påverkan innanför de institutionella ramarna, men fokus kommer att ligga på organisering och påverkan *utanför* den gängse politiska arenan. Här är kvinnoorganisationer, gräsrotsaktivism och sociala media idag viktiga kanaler för politiskt inflytande och mobilisering. Vidare kommer den exekutiva makten, den politiska dagordningen, de ideologiska strömningarna och de förändrade könsattityderna i samhället tas upp och diskuteras inom ramen för föreliggande uppsats.

Uppsatsen har två empiriska *frågeställningar* varav en är beskrivande och en är analyserande – med tyngdpunkt på den senare. Uppsatsen syftar att besvara följande

frågor:

- Vilken politisk makt hade kvinnor i Iran före revolutionen 1979 och vilken politisk makt har de idag?
- Har den politiska makten förändrats över tid och *vad* kan det i så fall bero på?

Valet av ämne motiveras av uppsatsförfattarens nyfikenhet för det iranska samhället och då framförallt den iranska kvinnans situation. Därtill finns ett stort intresse för demokratisering och jämställdhet i mellanöstern, något som har kommit att avspeglats sig i en tidigare författad B-uppsats.

1.2 Vetenskapsteoretiska utgångspunkter

Genom att skriva en *förklarande* uppsats av teorikonsumerande karaktär har jag gjort ett implicit vetenskapsteoretiskt ställningstagande att en fysisk verklighet existerar (oberoende av oss) samt att densamma går att förklara och beskriva. Det är emellertid först i ett socialt sammanhang – och genom vår socialt konstruerade kunskap – som vetenskapen formas och får sin innebörd. (Hollis 1994:40-42; 95-113)

Inom statsvetenskapen möter man sällan de principer som kan användas för prediktion av utvecklingen, något som står i polemik med de lagbundenheter som återfinns inom naturvetenskapen. (Lundquist 1993:47; Østerud 1997:16) Avsaknaden av determinism och deduktion i människans meningsskapande handlande gör de facto varje situation unik. Detta gör följaktligen att jag i en situation där politisk handling i princip är oförutsägbar har svårt att dra generella slutsatser i min uppsats. Jag kommer istället tala om en *ökad sannolikhet* att något inträffar, något som är förenligt med de slutsatser jag ämnar dra.

Förekomsten av tillsynes neutral och opartisk forskning är viktig att ifrågasätta, och kommer så ske även i denna uppsats. Min utgångspunkt är att den forskning som ibland ses som icke-politisk och objektiv vilar på underförstådda normativa ställningstaganden. Den feministiska forskningen – som kommer att aktualiseras i denna uppsats – anses ibland vara normativ i högre utsträckning än den icke-feministiska. För att bemöta denna kritik skulle jag vilja påstå att den feministiska forskningen i sin granskning i stor utsträckning snarare skapar en distans till analysobjektet och därigenom *förstärker* uppsatsens trovärdighet. (se bl.a. Rönnblom & Eduards 2008, Østerud 1997)

Feminismen är vidare en gränsöverskridande teori som luckrar upp fragmentiseringen mellan statsvetenskapens olika subdiscipliner, något som medför konsekvenser för de ämnesmässiga prioriteringarna. Förmågan att synliggöra och problematisera den ständigt närvarande konflikter mellan det politiska och det privata kommer att användas i uppsatsens analyserande delar. (Rönnblom och Eduards 2008:10–12) Däremot vill jag emotsätta mig den tendentiösa framställningen att alla mänskliga förhållanden är politiska. Då riskerar maktkamp och auktoritetsutövande överbetonas i fall då samarbete och harmoni i själva verket är viktigare att understryka. (Østerud 1997:15)

1.3 Uppsatsens disposition

I de två följande kapitlen, teoretiskt ramverk respektive metodologi, redogörs för hur problemställningen ska förstås respektive hur undersökningen ska genomföras. Kapitlen åtföljs av en empirisk del som beskriver kvinnornas situation i Iran under den för uppsatsen aktuella tidsperioden (1942-2010). Efter beskrivningen följer en analys av den tidigare presenterade faktadelen. Analysen är indelad i tre delar och utgår från maktens tre dimensioner. Slutligen följer ett avslutande diskussionsavsnitt där analysdelen sammanfattas i syfte att besvara den övergripande frågeställningen och kommentera resultatet.

2 Teoretiskt ramverk

För att uppsatsen ska kunna förstås krävs en teori – en slags tankemässig abstraktion – som återger en förenklad och komprimerad bild av verkligheten. En teori kan omfatta alltifrån enstaka begrepp till omfattande teorikomplex. (Lundquist 1993:65) I detta kapitel presenteras det teoretiska ramverk som kommer att användas för att förstå de iranska kvinnornas möjligheter till politisk makt. Inledningsvis följer en begreppsdefinition av det omstridda maktbegreppet samt en beskrivning av Steven Lukes tre maktdimensioner. Därefter redogörs för hur den valda teorin ska kunna operationaliseras och i viss mån utvecklas för att abstraktionsnivån ska kunna sänkas ytterligare och slutligen appliceras på det valda fallet.

2.1 Makt: begreppsdefinition

Det finns många statsvetenskapliga begrepp som till sitt väsen är omstridda men också centrala för studiet av politik. Detta gör att språkbruket har en avgörande betydelse för hur vi avgränsar statsvetenskapens ämnesområde. Makt är ett av dessa mångbottnade och inom vetenskapliga skolor omdebatterat begrepp med stor betydelse för hur vi uppfattar den politiska verkligheten. (Østerud 1997:17–39)

En maktanalys är värdeladdad, empirisk och teoretisk och vår syn på makt bestämmer vilka teorier respektive metoder vi använder för att fånga in de politiska förhållandena och således vad vi kommer se i en maktstudie. (Lukes 2004:72–73) Makt skulle kunna beskrivas som ett förhållande mellan aktörer där olika styrkeförhållanden, som är beroende av regelverk och politiska institutioner, råder. Inom givna men över tid föränderliga ramar – som utgör strukturer – fattar sedan aktörerna sina beslut. (Østerud 1997:15–16)

Begreppet makt kan användas i situationer där aktör A får aktör B att göra något som denne annars inte skulle gjort. Makt kan således vara att nå sina mål genom att inordna andra under sin vilja, oavsett på vilken grund detta sker. Maktbegreppet kan användas om situationer där aktörens tankemönster formas av rådande krafter och strukturer där egentlig påverkan inte kan bevisas. Detta är något som aktualiseras i Lukes tredje maktdimension. Det krävs vidare olika *metoder* för att kartlägga olika typer av makt. Tillvägagångssättet att exempelvis analysera manipulation och tvångsmakt skiljer sig åt från metoden att analysera den makt som återfinns i sociala strukturer och tankemönster. (Østerud 1997:15–16)

2.2 Maktens tre dimensioner

Sociologen Steven Lukes har bidragit till utvecklingen av de tre maktdimensionerna som många gånger används i nyare studier av politisk analys. De tre olika maktuppfattningarna innebär följaktligen att det finns tre olika sätt att analysera makt. Maktens första dimension, maktens andra dimension och maktens tredje dimension kan alla skildras som en utveckling i tre akter och de benämns ibland som ”maktens tre ansikten”. Utöver Lukes finns det flera viktiga teoretiker som har bidragit till kunskapen om makt, bland dem kan nämnas Robert Dahl, Max Weber och Michel Foucault. De har alla utgångspunkten att makt är något som påverkar vår existens på ett grundläggande sätt med följden att vi knappt kan tala om övergripande sociala och politiska företeelser utan att beröra maktbegreppet. (Lukes 2004; Østerud 1997)

Analysdelen i föreliggande uppsats kommer att utgå från Steven Lukes tre maktdimensioner. Lukes teori är flitigt använd av statsvetare från olika vetenskapliga skolor och är en representant för det strukturella synsättet. Hans maktanalys förefaller mig relevant att använda i denna uppsats då han har lyckats hitta en operationaliserbar förbindelse teori där han tar hänsyn till både aktörers möjligheter att handla annorlunda och givna maktstrukturer – *samtidigt*. (Lukes 2004)

En alltför snäv och exkluderande definition av begreppet kan vidare resultera i att man inte fångar in förhållanden med central betydelse för ämnet ifråga. Lukes kritik mot sina föregångare bottnade i en bredare föreställning av makt och han visar tydligt i sin teori att moderna samhällen är betydligt mer sammansatta än den direkta konfrontationen mellan två aktörer. (Østerud 1997:36–37)

Makt finns inte enbart inbyggt i regelverk och politiska institutioner utan även i vardagen, i det nära och till synes lilla. Denna inkluderande helhetssyn är något som är viktig för att möjliggöra en rättvisande analys av de sociala och politiska företeelserna i det iranska samhällslivet. (se bl.a. Lukes 2004; Østerud 1997) Nedan följer en närmare presentation av de tre maktdimensionerna. Mellan de tre perspektiven återfinns givetvis överlappande zoner.

2.2.1 Maktens första dimension

Maktens första ansikte studerar öppna intressekonflikter där en vilja underordnas en annan och redogör för den beslutsfattande makten. Detta uttrycks av Robert A. Dahl (1957) som att ”A har makt över B i den grad han kan få B att göra något han annars inte skulle gjort.” Den första maktdimensionen anses vara den enda observerbara maktrelationen. Denna studerar öppna intressekonflikter där grupper eller individers makt avgörs genom att studera möjligheter till politisk påverkan i olika beslutsfattande situationer. Enligt Dahl kan makt endast analyseras efter noggrant studium av iakttagbart handlande som innefattar politiskt deltagande inom en rad nyckelfrågor. (Lukes 2004:24,26–27)

Utan en konflikt tycks det således inte kunna bli fråga om maktutövning. (Lukes 2004:24,26–27) I den första maktdimensionen förutsätter man att alla som är missnöjda agerar och hänsyn tas inte till att eventuell passivitet kan bero på underliggande maktrelationer. Man problematiserar heller inte möjligheterna till deltagande. (Østerud 1997:35–40) Studierna är vidare fokuserade på vilka resurser de politiska deltagarna förfogar över eftersom detta avgör hur makt verkar i relationer. Resurserna kan vara exempelvis ekonomiskt inflytande, positioner i organisationer eller kunskap om spelets regler. (Dahl 1957: 203-206)

2.2.2 Maktens andra dimension

Den kritik som kom att riktas mot pluralisterna och maktens första ansikte var att denna dimension var alltför snäv (Lukes 2004:31–33). På 1960-talet publicerades två berömda artiklar där författarna, Bachrach och Baratz, skrev att icke-beslut var lika viktiga som de beslut som fattades. De framhöll att en *osynlig* dagordning (eg. invisible agenda) existerade inom den publika sfären. Här kom avsaknad av beslut samt möjligheten att undanhålla frågor och problem från offentlig debatt att ses som maktutövning. (Østerud 1997:35–40)

Den andra maktdimensionen utvecklades av Bachrach och Baratz (1962) med fokus på *kontrollen av den politiska dagordningen*. Maktens andra ansikte skiljer sig från Dahls uppfattning om att en konflikt först existerar när den drar tillräckligt mycket uppmärksamhet från offentligheten. De två första maktdimensionerna har dock gemensamt att de utgår från en öppen eller förtäckt *konflikt*. Man förutsätter således att konsensus råder vid avsaknad av konflikt. (Lukes 2004:30–32)

2.2.3 Maktens tredje dimension

I den tredje maktdimensionen sker en utvidgning av de två föregående maktperspektiven. Maktens tredje ansikte inkluderar makten att styra över och influera människors idéer och önskningar. Denna ideologiska makt avser att skapa konformitet vad gäller människors politiska preferenser. Detta i syfte att underminera eventuella meningsskiljaktigheter, göra dem latenta och därmed omedvetna för de inblandade parterna. (Lukes 2004:33–36)

Genom att neutralisera människors politiska preferenser förhindras således konflikter genom att rivaliserande åsikter förtäcks. Steven Lukes kritiserade de föregående två maktdimensionerna på grund av deras ensidiga studier av intressekonflikter samt att de är alltför individualistiska. Lukes framhåller att istället för att A får B att göra något som denne annars inte skulle gjort är den främsta maktutövningen när A påverkar B:s *idéer och önskningar*. (Lukes 2004:147)

Därigenom blir det också möjligt att genomföra icke-personorienterade studier och djuplodande sociologiska undersökningar. Dessa kan i sin tur förklara hur politiska system kan omintetgöra krav från att framställas eller bli politiska frågor på dagordningen. Enligt Lukes ”är makt är som mest effektiv när den används i det dolda eller när det inte är synligt”. Maktens tredje ansikte inkluderar således den första maktdimensionen (beslutsfattande makt) och den andra maktdimensionen (icke-beslutsfattande makt eller kontroll över dagordningen) samt den tredje maktdimensionen (ideologisk makt). (Lukes 2004:33–36,147)

2.3 Operationalisering

I detta avsnitt redogör jag för hur teorin om maktens tre dimensioner ska anknytas och eventuellt utvecklas för att praktiskt kunna tillämpas i uppsatsens empiriska delar. En god operationalisering är avgörande för hur väl frågeställningen kommer kunna besvaras samt för de slutsatser jag ämnar dra. Genom uppsatsen kommer

maktbegreppets många sidor aktualiseras: makt som position, makt som inflytande, makt över den politiska dagordningen, relationell makt och makt som motstånd.

Det kommer att bli tydligt att maktrelationerna inte bara skapas inom den offentliga sfären eller institutionaliserats i beslutsfattande församlingar utan även i vardagen och den privata sfären, något som kvinnorörelsen och feminismen länge har lyft fram. (Rönblom och Eduards 2008:10–12; Rönblom 2002:23) Jag har således låtit mig inspireras av den feministiska teorin i uppsatsen – utan att för den sakens skull göra avkall på Lukes teori. Snarare tolkar jag hans teori ur ett könsperspektiv¹. Detta kan förhoppningsvis berika de centrala frågeställningarna om politiken och maktens villkor, som ju aktualiseras i uppsatsen.

Den underordnade partens uppfattning om maktproblemet – i detta fall kvinnornas – kommer att prioriteras. Detta utifrån och underifrånsperspektiv på makt som används inom den feministiska teorin konstruerar mot det inifrån och ovanifrånsperspektiv som är vanligt förekommande inom den statsvetenskapliga forskningen. Det senare tenderar att maskera makten, tränga bort frågor från dagordningen och därmed höja vissa intressekonflikter i dunkel. (Landby Eduards 1988:207–211)

Jag kommer således belysa de trögföränderliga könsmaktsordningarna som opererar på mikro- och makronivå i samhället. Genom att studera dessa, som inte upprätthålls genom våld eller tvång utan är väl förankrade hos de båda könen, kommer jag underlätta granskningen av de ”latenta konflikter” som Lukes talar om i sin teori. (Landby Eduards 1988:207)

Maktfrågorna kommer studeras ur ett politiskt *och* analytiskt perspektiv. Förhållandet mellan kvinnors organisering och den gängse politiska arenan kommer problematiseras och därmed också förhållandet mellan makt och motstånd – något som kommer att vara centralt i föreliggande uppsats. (Rönblom och Eduards 2008:48–50)

Under den första maktdimensionen kommer jag att studera vilka de formella och reella möjligheterna till politisk påverkan och beslutsfattande de iranska kvinnorna har. Här studeras den juridiska maktdiskursen och de politiska institutionerna.

Den andra dimensionen granskar gräsrotsrörelsen, sociala organisationer och historiska protester och demonstrationer. Här ges exempel på när kvinnoorganisationer har lyckas driva igenom lagändringar och påverkat den politiska dagordningen genom konkreta beslut eller väckt debatt. Frågor som berör kvinnors intressen men har uteslutits på den politiska agendan är också av intresse. Under denna dimension kommer jag att studera den alternativa politiken, det vill säga intressegrupper och organisationsliv som skapar utrymme för politiskt inflytande och motstånd. Här diskuteras också sociala medier och viral politik som kommit att få allt större betydelse på senare år.

Den tredje dimensionen blir en vidareutveckling på de två första dimensionerna och inkluderar könsroller, synen på jämställdhet, religion och kulturell identitet. Här diskuteras också attitydförändringar i hos den unga postrevolutionära generationen i urbana och rurala miljöer.

¹ Jag betraktar *könsperspektiv* analogt med *klassperspektiv*. Motsättningen som finns mellan *könen* – som ses som den kanske mest grundläggande sociala kategorin – torde problematiseras och vidare ställa den underordnade partens villkor i centrum. Betoningen läggs sedan på hur andra samhälleliga fenomen påverkar och påverkas av könsförhållandet. (Landby Eduards 1988:207)

3 Metodologi

I föregående kapitel beskrevs det teoretiska ramverk som i denna uppsats används för att förklara det kvinnliga maktinflytandet och därmed hur det valda fallet kan *förstås*. I detta kapitel följer en beskrivning för *hur* undersökningen ska genomföras, det vill säga mitt tillvägagångssätt i vid mening. Valet av de metoder som ska användas för att insikten i det empiriska problemet ska uppnås har en avgörande betydelse för urvalet av material och forskningsresultatet. Statsvetaren Lennart Lundquist går så långt att han hävdar att "det inte existerar några givna fakta som är oberoende av den vetenskapliga metodologin". (Lundquist 1993:96,132)

Jag kommer att genomföra en teorianvändande fallstudie som syftar till att åstadkomma en helhetsbeskrivning och uppnå en ökad förståelse för mitt valda studieobjekt. Inom ramen för denna empiriska undersökning kommer jag att tolka människors handlande, idéer och attityder. Samtidigt som datainsamlingen sker också analysen i någon form av växelverkan där jag som uppsatsförfattare befinner mig i mitten av denna sociala verklighet. Om jag istället hade valt att göra en kvantitativ uppsats hade jag behövt tillgång till data som kvantifieras i kategorier och siffror där matematiska och statistiska metoder hade varit min utgångspunkt. Detta hade inte fungerat i min valda undersökning som ju saknar konkreta mätvärden och högt strukturerade data. Istället söker jag som uppsatsförfattare studera människans handlingar och handlingarnas innebörder, något som den kvalitativa analysen på ett utmärkt sätt lyckas fånga upp och redogöra för. (Lindvall 2007:270–272)

Syftet med uppsatsen är idiografiskt och jag gör inte anspråk på att dra allmängiltiga slutsatser eller för den delen överbrygga luckor i tidigare forskning. Däremot bör en god fallstudie alltid sträva efter att placera det enskilda exemplet i sitt sammanhang. Detta kan då möjliggöra slutsatser av en mer generell karaktär *inom* det enskilda fallet. (Lindvall 2007:270–272) Förhoppningsvis finns det sedan goda möjligheter att hitta gemensamma nämnare med andra fall. Sådana likheter – och olikheter – kan sedermera utgöra en god grund för eventuella framtida komparativa studier. Dessa kan i sin tur anta en idiografisk och nomotetisk mellanposition där man eftersträvar kunskap av mer generell karaktär men med tydliga avgränsningar i tid och rum. (Lundquist 1993:71)

Vidare kommer jag, i den öppna diskussion och systematiska argumentation som förs löpande i uppsatsen, blottlägga de springande punkterna så som sig bör enligt god akademisk hederlighet. Till detta är teorianknytningen fortsatt viktig för att studien ska bli vetenskapligt intressant. (Østerud 1997:16–32)

3.1 Fallstudien som forskningsstrategi

Materialet jag utgår ifrån är omfångsrikt och för att få ut så mycket som möjligt av det material jag har till mitt förfogande samt möjliggöra en detaljerad analys av det enskilda fallet torde jag kombinera två vedertagna fallstudiestrategier. Följande analytiska strategier används för att på bästa sätt utnyttja fallstudiens fördelar och avses tillämpas i föreliggande uppsats: *Periodiseringsstrategi* och den *kontrafaktiska strategin*. (Lindvall 2007:270–277)

Den första strategin, *periodiseringsstrategin*, analyserar samvariation mellan idéer och politik och prövar om det finns ett orsakssamband. Metoden skapar systematik och möjliggör jämförelser i tid och/eller rum. I uppsatsen avgränsar jag jämförelsepunkter i tiden, genom att jämföra två tidsperioder av kvinnligt maktinflytande. Metoden tillämpas i många fallstudier genom att utvecklingen inom en enhet (exempelvis en stat eller organisation) följs över en tidsperiod. Perioden bör inte vara alltför kort, dels för att strukturer utvecklas långsamt men också för att effekten av en händelse sällan iakttas omedelbart. Jag har beslutat mig för att begränsa mig till perioderna 1942-2010 eftersom det tidsmässigt inte finns utrymme för en mer omfattande studie. Vid valet av en längre tidsperiod skulle studien riskera att brista i reliabilitet eftersom en tillräckligt detaljerad kartläggning inte skulle kunna garanteras. (Lindvall 2007:272–74)

Den andra fallstudiestrategin är den *kontrafaktiska strategin*. Inom ramen för denna analytiska strategi förs ett resonemang varför vissa händelser *inte* ägde rum. Denna strategi kan inom bland annat historieforskningen ses som problematisk men rätt använt ger denna strategi nya möjligheter till jämförelser inom det enskilda fallet. För att kontrafaktiska påståenden av typen ”om x inte hade skett så skulle y inte ha inträffat” ska bli praktiskt tillämpbara i uppsatsanalysen har jag valt att studera kontrafaktiska utfall som de politiska aktörerna själva har övervägt. I den mån det är möjligt kommer jag därför beakta sådana resonemang och överväganden. Här föreligger emellertid språksvårigheter och jag får förlita mig på det andrahandsmaterial som finns att tillgå. (Lindvall 2007:270–277)

Dessa beslutsalternativ kan ursprungligen vara publicerade i exempelvis promemorior från partier, myndigheter och organisationer. Det som inte skedde kan många gånger vara lika intressant som det som skedde (Lindvall 2007:270–277). Min förhoppning är att den kontrafaktiska strategin i någon mån kan bidra till att göra Lukes teori om den osynliga dagordningen lättare att belägga empiriskt och resultera i nya perspektiv.

3.2 Material

Uppsatsen bygger på tidigare forskning och kvalitativa sekundärkällor. Naturligtvis har författarnas tro och utgångspunkter influerat observationer, urvalsprocess och analysramar. Texten måste ses ur den kontext som den har producerats inom och är en del av. Min ambition har därför varit att genom hela forskningsprocessen ha ett kritiskt förhållningssätt till materialet som har använts eftersom det alltid föreligger en risk för tendentiös framställning. (Teorell & Svensson 2007:104–106)

I uppsatsen diskuteras och problematiseras vad andra har kommit fram till. Arbetet ställer stora krav på mig som läsare – jag måste läsa mellan raderna – och fundera på vad som *inte* står. Det går emellertid inte att frångå att jag som författare genom min förförståelse och de subjektivt utvalda teorier och metodval jag gör har

egna utgångspunkter, något som måste tas i beaktning och onekligen påverkar studiens resultat. (Lundqvist 1993:118–120)

Jag har i min uppsats analyserat material från flera källor samt varit observant på att olika källor, till synes oberoende av varandra, kan ha samma ursprungskälla. Särskilt de händelser och företeelser som är kritiska för uppsatsens analys har jag strävat efter att kontrollera, så långt det varit möjligt, med hjälp av så många oberoende källor som möjligt för att eftersträva en god validitet i analysen och tydliggöra samt styrka slutsatserna. Jag har också tillförtrott mig mer till en källa med närhet i tid och rum än en som inte har det. (Teorell & Svensson 2007:104–106)

De flesta av artiklarna är publicerade och granskade i vetenskapliga tidskrifter vilket talar för en sanningsenlig och förhoppningsvis nyanserad bild av utvecklingen av den iranska politiken samt möjliggörandet av en rättvisande analys. Många gånger har jag inte kunnat använda förstahandskällor på grund av att de är skrivna på persiska. På grund av språkbarriären har dessa källor kommit att ersättas med andra tillförlitliga källor i syfte att upprätthålla en god validitet.

Det material som har använts härrör från akademiker, aktivister och politiker som bor i Iran, exil-iranier samt västerländska författare som många gånger har genomfört fältstudier i landet. Historieforskningen har i vissa fall använts som en källa till politisk och religiös identitet och därmed orsakat en slags självensur bland forskare i Iran. En intolerans mot alternativa förklaringar har i vissa fall hindrat möjligheterna till akademisk debatt inom landet. (Hammed 1995:114–125) Jag har varit noga med att använda mig av både västerländska och iranska källor för att ge läsaren en möjlighet att själv skapa sig en uppfattning av det iranska samhället samt, så långt det är möjligt, minimera eventuella biasar.

I arbetet har det varit nödvändigt att generalisera de iranska kvinnorna, som utgör undersökningsenheten, till att omfatta den muslimska shiitiska majoriteten. Det är emellertid viktigt att komma ihåg att Iran är ett multietniskt samhälle. Här bor två tredjedelar persiska, farsi-talande invånare men också etniska grupper som bland annat araber, kurder och balucher samt religiösa minoriteter såsom sunnimuslimer, judar och armenier. (Rostami-Povey 2012:5–7) Uppsatsen gör inte anspråk på att omfatta dessa etnisk-lingvistiska och religiösa minoriteter i Iran. Trots detta har jag goda förhoppningar om att få fram intressanta resultat med bibehållen hög validitet.

4 Kvinnors politiska makt i Iran

4.1 Mohammad Reza Pahlavi 1942-79

Kvinnors utbildning och förvärvsarbete

Under Mohammed Rezas styre gavs kvinnorna i teorin större möjligheter att utbilda sig och förvärvsarbete. Det gjordes emellertid inga seriösa försök att skapa arbetstillfällen för kvinnor. År 1967 utvidgade shahen den vita revolutionens program och lagen tillät därmed kvinnor att arbeta inom utbildningsväsendet och sjukvården. Staten fortsatte att utvidga antalet kvinnor i beslutsfattande positioner och deras möjligheter inom politiken förbättrades. De gavs också möjligheter att arbeta som domare – något som snabbt kom att fördömas av *ulama*, (den religiösa eliten). (Akbar Mahidi 2004:427–433)

Kvinnor tilldelades chefspositioner i mansdominerade omgivningar. Byråkratin var dock sedan länge präglad av svårförändrade patriarkala strukturer. Opposition till manliga beslut tolererades sällan, framförallt inte inom politiska frågor. Antalet kvinnor i chefspositioner mellan år 1958 och 1978 översteg aldrig 2.8 procent. År 1971 utgjorde kvinnorna 29 procent av arbetskraften i statliga företag. Motsvarande siffra samma år inom industrin var 8 procent. År 1978 arbetade 333 kvinnor inom lokala myndigheter. (Akbar Mahidi 2004:427–437; Nejadbahram 2012:75–76)

Under åren före revolutionen var tillgången till utbildningssystemet begränsad och expanderade långsamt. År 1976 kunde 36 procent bland de urbana kvinnorna läsa och skriva. Samma år kunde endast 3.4 procent av de rurala kvinnorna skriva. År 1977 var 31 procent av universitetsstudenterna kvinnor. (Shaditalab 2005: 38)

Kvinnor i politiken

I september år 1963, efter införandet av kvinnlig valbarhet- och rösträtt, valdes sex kvinnor in i *Majlis*, parlamentet, och två kvinnor utsågs till senatet. Senatet bestod av 60 medlemmar, hälften valda och hälften tillsatta av shahen. Kvinnorna i parlamentet kom att utgöra 3.5 procent av det totala antalet parlamentariker. Denna siffra kom att stiga och uppgick som högst till 7 procent, (18 kvinnliga parlamentariker), under perioden 1976- 1979. (Akbar Mahidi 2004:427–433; Vakil 2011:125)

År 1968 tillsattes den första kvinnliga ministern; utbildningsminister Farrokhru Parsa, något som möttes av kraftigt motstånd från prästerskapet och de konservativa i *Majlis*. Sju år senare (1975) tillsattes en kvinnlig minister med ansvar för kvinnors rättigheter, Mahnaz Afkhami. De kvinnliga politikerna var universitetsutbildade och kom från förmögna familjer, några hade studerat utomlands.

Lagar och rättsväsende

Under Mohammad Reza Pahlavi antogs en ny lag 1967, "Family Protection Law" (FPL). Denna lag begränsade den makt som mannen hade enligt traditionell islamisk äktenskapslag. (Akbar Mahidi 2004 427-433; Halper 2011:11-21)

Lagen tillade bland annat misshandel och missbruk till de mycket begränsade omständigheterna (bland annat impotens och psykisk sjukdom) under vilka en kvinna kunde initiera en skilsmässa. Mannen kunde inte heller registrera ett andra äktenskap utan sin makas samtycke, vilket kom att begränsa möjligheterna till polygami. Minimiåldern att ingå äktenskap höjdes till 18 år för kvinnor. (Halper 2011:11-21; Akbar Mahidi 2004:427-433; Beck & Nashat 2004:12-13)

År 1975 ändrades familjelagen ytterligare för att ge kvinnor möjlighet att vid skilsmässa få vårdnaden om gemensamma barn och tillåtelse att göra abort, om än med tydliga restriktioner. (Akbar Mahidi 2004:427-433)

Kvinnoorganisationer

I samband med andra världskriget och Reza Shahs abdikering försvagades regeringskontrollen över oppositionen och skapade tillfälle för utveckling av politiska partier och organisationer. Nya kvinnoorganisationer bildades under början av 1940-talet. Återigen väcktes röster för frihet, utbildning, avskaffning av polygami och slöjfrågan. Nya kvinnoorganisationer var oberoende från parlamentet men kopplade till politiska partier. Exempelvis det marxistiska *Tudeh-partiet* som var anslutet till "Women's League" med organisationer i många större städer. Kvinnorna var även aktiva i nationellt strävande mot utländska krafter. Många kvinnor anslöt sig till studentorganisationer och engagerade sig i politiska frågor under denna tid. (Akbar Mahdi 2004: 427-432)

1952 sände kvinnoorganisationerna en förfrågan till premiärminister Mohammad Mossadeq, *Majlis*, och FN och krävde lika politiska och ekonomiska rättigheter, och specifikt valbarhets- och rösträtt. Denna begäran möttes med tystnad av rädsla för motstånd från *ulama*. (Akbar Mahdi 2004: 427-432)

Efter den av CIA iscensatta statskuppen 1953 började shahen utöva sin makt mer aggressivt. Han tog bort alla oberoende, oppositionella politiska partier och organisationer. De flesta kvinnoorganisationer på 1940-talet hade tillhört olika politiska partier och försvann nu. De kvinnoorganisationer som fanns kvar kontrollerades av centrala myndigheter och deras krav kom att avpolitiseras. (Akbar Mahdi 2004: 427-432)

1959 samlades 14 kvinnoorganisationer under en statskontrollerad paraplyorganisation, "High Council of Women" under ledning av shahens tvillingssyster Prinsessan Ashraf Pahlavi. Sånär som på ett namnbyte 1966 (Women's Organization of Iran) bestod organisationen till slutet av Pahlavi regimen 1978. (Beck & Nashat 2004:12-13) Organisationerna, med kontor i större städer, var till största del involverade i välgörenhet, hälso- och utbildningsaktiviteter. (Keddie 2000:406-408)

Sanasarian (1982:79) konstaterar följande om kvinnorörelsens brist på autonomi:

Henceforth, the women's rights movement entered an institutionalized and legitimate sphere of activity in which demands were still made upon the authorities, but in this instance the changes asked for were in accordance with the ones received. In other words, women's organizations did not make demands that could not or would not be met; their activities were quite compatible with the government's stand.

Kvinnorörelserna var elitistiska och ideologiska organisationer som strukturellt var beroende av större politiska partier styrda av män. Organisationerna startades av urbana välutbildade kvinnor och tilltalade främst kvinnor i storstäderna. (Keddie 2000:406–408)

Strategierna speglade också en urban bias. De publicerade ofta pamfletter och magasin som inte var tillgängliga för den majoritet av analfabeter i som fanns i rurala områden. Givet sitt beroende av politiska partier och av regimen saknade rörelsen autonomitet och oberoende kraft att agera som en påtryckande grupp. Vidspridd analfabetism, avsaknad av kommunikation och resurser, publicitet och medvetenhet gjorde att majoriteten av kvinnor i traditionella hushåll inte kunde nås. (Keddie 2000:406–408)

4.1.1 Revolutionära perioden 1977-1979

Under åren 1977-1978, när rörelsen mot shahen formades var kvinnorna en viktig kraft för förändring. Religiösa ledare mobiliserade de största folkmassorna mot shahen. Bland de som protesterade fanns sekulära kvinnliga aktivister men också ett stort antal religiösa kvinnor som ofta undvek deltagande i den publika sfären. De religiösa uppbyggare som arbetade nära Ayatollah Khomeini använde religiösa teman som glorifierade kvinnan. Fatima Zahra och Zaynab Kobra kom att symbolisera motståndet till orättfärdigt styre och fick även de mest isolerade kvinnorna att öppet demonstrera mot shahen och delta i de omfattande protesterna. (Keddie 2000:406–408; (Akbar Mahidi 2004:433–36)

Kvinnor från olika klasser och ideologiska övertygelser deltog i protesterna mot shahens västerländska styre, alla med vitt skilda visioner för ett postrevolutionärt Iran. Islamiska kvinnor var för en islamisk stat, sekulära kvinnor revolutionerade mot shahens diktatur och förtryck och kvinnor aktiva i marxistiska organisationer hoppades på etablerandet av en socialistisk stat. (Akbar Mahidi 2004:433–36)

Under åren 1978-1979 upphörde ”Women’s organisation of Iran”, några gamla organisationer återuppstod och flera nya etablerades. En del var kopplade till Islamiska Republikanska Partiet (IRP) och representerade muslimska kvinnor som ville skapa en islamisk republik med sharialagar (Akbar Mahidi 2004:436–439). Kulmen nåddes den 1 februari 1979 då Ayatolla Khomeini återvände efter 13 års exil. (Etemad Moghadam 2011: 36-43)

4.2 Iran efter revolutionen 1980-2010

4.2.1 Transformationsperioden: Ayatollah Khomeini

Så snart *ulama* lyckades ta ledarrollen av revolutionen började det tillförordnade revolutionära rådet lägga grunderna för etablerandet av den islamska republiken med Khomeini som högsta politiska och andlige ledare. Det revolutionära rådet bestod av 73 personer varav endast en kvinna, Monireh Gorgi, som tidigt klargjorde att hon skulle förespråka kvinnors rättigheter endast inom ramen för koranen och sharia. (Beck & Nashat 2004:13)

Ett av de första stegen var att begränsa närvaron av kvinnor i den publika sfären genom att kräva efterlevnad av religiösa lagar och nya förordningar som utfärdades av prästerskapet. FPL avskaffades. De nya sharialagarna gav män rätt att ta ut skilsmässa utan att ange orsak. Vårnaden av barn tillföll automatiskt män vid skilsmässa eller vid eventuellt dödsfall mannens släktingar. Kvinnors vittnesmål i domstol var värt hälften så mycket som ett manligt vittnesmål. Polygami legaliserades och obligatorisk *hejaab*, (huvudduk som täcker hår och hals) infördes för alla kvinnliga anställda i juni 1980. (Akbar Mahidi 2004:436–439; Beck & Nashat 2004:13)

Trots att Khomeini upphävde FPL och bytte ut juristerna mot präster som skulle administrera sharia sattes dock ingen speciell lagstiftning i dess ställe. I stället lämnades det upp till varje präst att tolka den omfattande sharia-lagen från fall till fall. (Etemad Moghadam 2011: 36-43)

Män och kvinnor separerades inom högre utbildning, kvinnor stängdes av från 69 olika utbildningsområden – bland annat juridik och ingenjörutbildningar. Alla kvinnliga domare avskedades med omedelbar verkan. (Akbar Mahidi 2004:436–439) Ogifta kvinnor förbjöds fortsätta sina utbildningar utomlands. (Shaditalab 2005: 43-49)

År 1980-1984 valdes fyra kvinnor in i den islamska republikens första *Majlis*. 1984-1988 blev tre av fyra omvalda och en tillkom. De utgjorde då 1.5 procent av det totala antalet ledamöter. Kvinnorna hade ingen tidigare erfarenhet från arbete för kvinnliga rättigheter och var inte lika välutbildade som under shahens tid. (Shaditalab 2005:43; Wakil 2011:125)

Under revolutionens första decennium använde staten kriget mot Irak (1980-1988) som ett rättfärdigande att förtrycka olikstänkande och slå ner på aktiv opposition. All oppositionell och sekulär verksamhet, inklusive kvinnors, bannlystes. Sekulära aktivister skapade underjordiska rörelser men fick iakttäta stor försiktighet i ett anti-sekulärt, anti-liberalt och anti-marxistiskt samhälle. (Akbar Mahidi 2004:441–445)

Under Iran-Irak kriget var kvinnorna nödvändiga för Iran genom passivt och aktivt stöd till nationen där de fyllde funktioner som bland annat ambulansförare, hälsoarbetare och ammunitionspaketerare samt i vissa fall ersättare för män vid fronten. Behovet av arbetskraft gjorde att många kvinnor började förvärvsarbete inom exempelvis industrin. (Halper 2011:11–21)

I den post-revolutionära konstitutionen 1979 blev regeringen ansvarig för att förse befolkningen med allmän grundskoleutbildning. Nya skolor byggdes och dubbla skift infördes för att tillgodose det ökade antalet elever. Tillgängligheten på skolor även i avlägsna byar och införandet av ett religiöst utbildningssystem gjorde att vissa kulturella barriärer hos den religiösa befolkningen försvann och de lät i högre utsträckning flickorna gå i skolan. (Halper 2011:11–21) I mitten på 1980 talet gick de flesta iranska kvinnor i alla delar av landet i lågstadiet och, även i rurala områden, slutförde 50 procent av flickorna i åldern 10 till 12 år årskurs 5. Detta var en 50-procentig ökning jämfört med tiden precis före revolutionen. (Shaditalab 2005: 43)

Kvinnor reagerade mot införandet av obligatorisk *hejaab*, avskaffandet av FPL och stred för lika lön och rätten att arbeta som domare. Protesterna slogs ner och fördömdes av regeringen. Kvinnoorganisationerna förtrycktes och motarbetades. Man motverkade kvinnliga associationer på universitetet och genom avsked och förtidspensionering förlorade nära 24 000 kvinnor sina arbeten. Sekulära kvinnor som motsatte sig klädkoden och de nya lagarna avskedades medan aktivt deltagande av religiösa kvinnor inom kvinnoyrken uppmuntrades. Arresteringar av sekulära kvinnor som motsatte sig regimen skedde och många emigrerade. År 1989 avled Ayatollah

Khomeini och en ny period i Irans historia inleddes. (Akbar Mahidi 2004:433–439; Beck & Nashat 2004:13)

4.2.2 Rekonstruktionsperioden: Post-1989

Lagar och rättsväsende

I slutet av 1980-talet hade ämnen som rörde kvinnor, inklusive lagarna rörande giftermål, skilsmässa och familj hamnat i fokus hos de islamiska lagstiftarna. Det hade nu passerat ett decennium av uppmärksamhet och protester från kvinnoorganisationer och feministiskpress efter avskaffandet av FPL. Detta resulterade i att både kvinnliga politiker och manliga domare försökte förbättra konsekvenserna av de stränga lagarna som avhandlade klassisk äktenskapslag. (Taheri 2011:84–86)

År 1989 och 1991 reformerades skilsmässolagen för att 1992 utvidgas och resultera i en ny familjelag liknande FPL men som gick längre i att skydda kvinnor med hänsyn till skilsmässa och vårdnad av barnen. Enligt 1992-års skilsmässolag hade kvinnan rätt att få ut lön för skötsel av hemmet och barnen vid eventuell skilsmässa. Lagen innebar också att ett inflations-index för bröllopgåvan, *mehrieh*, upprättades. Därmed var kvinnan berättigad till ett inflationsjusterat kapital om äktenskapet slutade i form av skilsmässa eller dödsfall. Kvinnans rättigheter att begära skilsmässa kom att utökas successivt i 1993, 1994 och 1996-års lagtillägg. (Halper 2011:11–21; Akbar Mahidi 2004:440–448)

År 1990 infördes en arbetsrättslag för att skydda kvinnor under graviditet och barnafödande. Enligt lagen är kvinnor berättigade till 13-15 veckors mammaledighet, betalad av en statlig välfärdsorganisation. Lagen förbjuder vidare löneskillnader beroende av kön, religion, politiskläggnings och etnicitet. (Taheri 2011:86)

Prästen Mohsen Sa'idezadeh gav under 1990-talet ut en serie artiklar under pseudonym i en feministisk tidskrift, *Zanan*, där han utmanade traditionella tolkningar av sharialagarna som berörde kvinnor. Han hävdade att islam förespråkade jämställdhet och att genus är en social konstruktion. Samtidigt var det ett antal kvinnliga ombud i *Majlis* som anslöt sig till diskussionerna inom domarkåren. Som ett resultat av kvinnoorganisationers, kvinnopressens, parlamentarikers och manliga auktoriteters påtryckningar blev lagen om domare reformerad 1996. Detta ledde till en bättre representation bland kvinnor inom juristyrket. År 2000 hade landet 300 kvinnliga domare och många fler under utbildning. (Kian 2011:29–31; Etemad Moghadam 2011:36–43)

Kvinnoorganisationer

Det tidigare beroendet av män, politiska partier och kamp mot diktaturen och imperialism har visat sig vara ineffektivt för att ge kvinnorna makt. Den nuvarande kvinnoorganisationen är bred men löst sammansatt. Rörelsen representeras av kvinnor över hela landet och i nästan alla sektorer i samhället: sekulära, religiösa och traditionella. (Akbar Mahidi 2004:441–445)

Kvinnorörelsen är nu en oberoende-, gräsrotsrörelse vars krav går längre än formella lika rättigheter med män. Tillskillnad mot innan revolutionen då kvinnor deltog som supportrar bakom män och utan krav på kvinnliga rättigheter slåss idag

kvinnor för lika rättigheter inom den sociala, kulturella och politiska sfären. (Tahmasebi-Birgani 2010:79–84)

Sedan 1990-talet har olika NGO:s drivna av kvinnor, feministiska magasin, webpublikationer och speciella kampanjer såsom ”One Million Signatures” och ”Stop Stoning Forever Campaign” jobbat oavbrutet för att förbättra kvinnors ställningar inom olika sfärer. One Million Signatures var en kampanj mot könsdiskriminering i det iranska lagsystemet. Genom en miljon signaturer ville de pressa staten att i konstitutionens lagar jämställa man och kvinna. Detta nätverk av kvinnor har använt både moderna och traditionella former av aktivism och lobbying i syfte att sätta press på regeringen. (Tahmasebi-Birgani 2010:79–84)

I presidentvalet 2009 publicerade en stor koalition sekulära och religiösa kvinnor en deklaration som krävde att den framtida presidenten vidtar åtgärder och skriver under Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women (CEDAW). De krävde också ändring av samtliga diskriminerande artiklar i konstitutionen och civilrätten. I juni samma år anslöt sig miljoner av iranska kvinnor i olika åldrar och med olika bakgrunder till iranska män i en vecka av landsomfattande demonstrationer för att stödja ledande kandidat Mir- Hosein Musavi som kandiderade mot innehavaren av presidentposten Mahmud Ahmadinejad i presidentvalet. (Tahmasebi-Birgani 2010:79–84)

I de landsomfattande protesterna efter valet då Ahmadinejad återvaldes efter misstänkt valfusk deltog miljontals kvinnor och män. Oppositionsrörelsen kom att kallas ”Den gröna rörelsen”. Tusentals fotografier togs med mobiltelefon och distribuerades via internet och dokumenterade kvinnornas aktiva roll men också regimens övergrepp och brutala våld. (Bahramitash & Hooglund 2011:12)

Kvinnligt förvärvsarbete

Den urbana och rurala förvärvsfrekvensen bland kvinnor sjönk efter revolutionen men kom att öka efter kriget med Irak då kvinnorna var tvungna att försörja sina familjer. Ett viktigt initiativ för att öka kvinnligt förvärvsarbete och för att bekämpa fattigdomen har varit att skapa kvinnliga kooperativ knutna till ”Kooperativa ministeriet”. Kooperativen har som huvudsakliga uppgift att mobilisera kvinnliga produktionsresurser och bidra till självanställning med ett mindre insatskapital. År 1998 deltog 43 000 kvinnor i träningsprogrammen som organiserades av kooperativets utbildningscenter runt om i landet. (Akbar Mahidi 2004:441–445)

Efter kriget etablerades vidare en kommitté som stödjer ensamstående kvinnor. Denna välgörenhetsfond erbjuder räntefria mikrolån för att skapa arbetstillfällen och därmed egen försörjning. Fonden förser ungefär 8000 kvinnor årligen med utbildning inom administration och ekonomi. De lån som kvinnorna erbjuds efter avslutad utbildning har gett möjlighet till inkomst och finansiellt oberoende för många fattiga kvinnor. (Akbar Mahidi 2004:441–445)

Under åren 1987-1997 har antalet kvinnor som förvärvsarbetat stigit med 12.1 procent. Kvinnor finns nu representerade inom industrin, utbildningssektorn, lantbruk, kultur, politik och underhållningssektorn. År 2001 var det 500 000 kvinnor som antingen drev sitt eget företag eller besatt chefspositioner. (Akbar Mahidi 2004:441–445) År 2008 utgjorde kvinnorna 34 procent av arbetskraften inom statliga företag. Samma år var 11 procent av de anställda inom industrin kvinnor. (Nejadbahram 2012:75–76) Missvisande siffror i arbetskraften är dock ett problem – många kvinnor sysselsätts inom den privata sektorn i mindre eller medelstora företag där

arbetsgivarna inte anmäler dem till arbetskraften för att slippa betala skatt och försäkringar. (Keddie 2000:428)

Bland urbana kvinnor var år 2010 30 procent arbetslösa. Gifta kvinnor hade de lägsta förvärvsfrekvenserna jämfört med ensamstående och frångilda kvinnor. Den tidigare negativa synen på den förvärvsarbetande kvinnan håller emellertid på att ändras, bland annat till följd av minskade födslotal – ett resultat av regeringens effektiva familjeplaneringsprogram, samt de allt fler universitetsutbildade kvinnorna. (Bahramitash & Hooglund 2011:185)

Kvinnlig utbildning

Läs och skrivkunnigheten år 2004 var 80 procent bland kvinnor. År 2004 gick 60 procent av flickorna i åldrarna 15-18 år i skolan, jämfört med 25 procent före revolutionen. (Shaditalab 2005:47–54; Taheri 2011:84)

År 1998 var 51 procent av universitetsstudenterna kvinnor. År 1999 var samma siffra 57 procent. Ett procenttal som stigit till 62 procent i 2003. Ett exempel är inom institutionen för tillämpad fysik på Azad Universitetet där 70 procent av studenterna år 2003 var kvinnor. (Beck & Nashat 2004:13)

År 2001 hade 22 procent av de förvärvsarbetande kvinnorna en examen. Motsvarande siffra för männen var 7 procent (Akbar Mahidi 2004:441–445; Beck & Nashat 2004:13). Av universitetets fakultetsmedlemmar var 18.5 procent kvinnor år 2009. Procenten varierar bland de olika disciplinerna och är högre inom medicin där kvinnorna utgjorde cirka 30 procent av de heltidsarbetande fakultetsmedlemmarna samma år. (Koolae 2009:406)

Politik

Under president Ali Akbar Hashemi Rafsanjani (1989-1997) utsågs Shahla Habibi (1995-1999) som rådgivare till presidenten i kvinnofrågor. År 1995 utsågs en kvinnlig hälsominister och kom då att bli en av cirka 20 ministrar. I valet 1997 sökte 320 kvinnor till Majlis, 179 godkändes av väktarrådet och 14 valdes in i parlamentets 290 platser. Faezeh Hashemi fick näst flest röster av alla kandidater i sitt distrikt. (Vakil 2011:125–126)

I maj 1997 röstades Muhammad Khatami fram av 79 procent av den röstberättigade befolkningen – många av dem kvinnor. Khatami utnämnde islamiska republikens första kvinnliga vice-president samt ordförande i en organisation för miljöskydd: Masumeh Ebtekar. Khatami utsåg vidare Zahra Shojaei till rådgivare och ansvarig för ”Center for Women's Participation”, som skulle vara den institutionen som var ansvarig för kvinnofrågor. De två kvinnorna blev därmed de första kvinnliga kabinettmedlemmarna i republikens historia. De kvinnliga utnämningarna mötte dock kraftigt motstånd hos det konservativa prästerskapet. (Beck & Nashat 2004:13; Kian 2011:30–31)

År 2001 blev Khatami omvald som president – till stor del tack vare kvinnornas support (Kian 2011:30–31; Beck & Nashat 2004:13). I sjätte *Majlis* 2000-2004 blev 13 kvinnor (4.4 procent) invalda i parlamentet (Koolae 2009:408). I sjunde *Majlis* 2004-2008 valdes återigen 13 kvinnliga parlamentariker. År 2008-2012 var antalet kvinnliga kandidater till parlamentet 12.2 procent. Av dessa valdes endast 9 kvinnliga parlamentariker (2.8 procent) in i parlamentet. (Etmad Moghadam 2011:36–43; Vakil 2011:125)

De kvinnliga kandidaterna till presidentposten har på senare år ökat och 2009 var det 42 kvinnliga kandidater. Väktarrådet har dock i samtliga fall diskvalificerat de kvinnliga kandidaterna till presidentposten. Några framstående ayatollor har emellertid visat sitt stöd till kvinnliga sökande till alla poster – inklusive högste ledare. (Halper 2011:11–21; Vakil 2011:125–126)

Kvinnopress

Material som publiceras i Iran kan kategoriseras i två kategorier: religiöst och sekulärt. Pressen publicerar regelbundet intervjuer och tal av politiskt aktiva kvinnor. En del har nära band med den politiska eliten. Dessa är regelbundet inbjudna att prata vid semiofficiella möten som organiseras av kvinnoorganisationer. Huvudämnet för deras tal, som ofta uppmärksammas av etablerad press, är att definiera kvinnans plats i samhället utifrån ett islamskt perspektiv samt att bemöta kritik riktad mot kvinnans position inom religionen. Kvinnor med ett sekulärt perspektiv publicerar sina synpunkter i oberoende press. Bland dessa kan nämnas Shirin Ebadi och Mehrangiz Ka, jurister som regelbundet fått sina artiklar publicerade i tidningar som *Zanan*. (Mir-Hosseini 1999:283–284)

På 1980-talet började kvinnopress utvecklas och blomstrade under på 1990-talet som en följd av liberaliseringen av pressen under detta årtionde. I februari 1992 började *Zanan* publiceras. Tidningen innehöll högkvalitativa artiklar och riktade sig mot det privata och offentliga kvinnoförtrycket och vände sig till en bred läsarkrets av både män och kvinnor. I tidningen skrev muslimska och sekulära kvinnor, en del bosatta utomlands. Reformvänliga män från i prästerskapet kom i en artikelserie att skriva under feminina pseudonymer. (Mir-Hosseini 1999: 283–284)

Artiklarna avsåg att möjliggöra för kvinnor att tjänstgöra som domare genom en omtolkning av haditherna. Detta uppmärksammades i flera tidningar och åstadkom några månader senare en artikel i en mycket konservativ tidning där en moderat reformist inom prästerskapet, Ayatollah Motahhari, skrev att koranen inte förbjuder kvinnor att tjänstgöra som domare och att kvinnor även kan kandidera till presidentposten. (Keddie 2000:422)

Internet och sociala media

Mer än 23 miljoner iranier hade tillgång till internet 2008 samtidigt som antalet mobilanvändare var 43 miljoner samma år. Nästan hälften (49 %) av de totala internetanvändarna är kvinnor. Detta innebär totalt att Iran har 11.5 miljoner kvinnliga internetanvändare vilket är den högsta siffran i alla muslimska länder i Mellanöstern. Sedan den första bloggen på farsi skapades 2001, har tusentals webblogger tillkommit, inklusive bloggar relaterade till kvinnofrågor i Iran. Kvinnliga bloggare finns bland de ledande bloggarna i den iranska bloggösköjan. Kvinnors digitala aktivitet har visat sig vara ett effektivt sätt att kommunicera och mobilisera den kvinnliga befolkningen i Iran. (Shirazi 2012:45–53)

Efter omfattande gatuprotester som skedde i Teheran 12 juni 2006 publicerades tusentals bilder och videoklipp på internet och sociala nätverkssiter för att stödja kvinnorna som fredligt protesterade för ökade rättigheter samt fördöma det brutala våldet från regimens sida. Olika ICT verktyg som e-mail, bloggar och sociala nätverk användes i presidentkampanjen och ”Den gröna rörelsen” (2009) för att sprida politiska budskap och för att snabbt och effektivt kommunicera och mobilisera massorna. (Shirazi 2012:45–53) Det har även i flera fall funnits kampanjer på sociala

medier som har resulterat i tillbakadragandet av domar i svåra fall såsom stening.
(Shirazi 2012:45–53)

5 Teoretisk analys

5.1 Maktens första dimension

De iranska kvinnorna utgör halva den röstberättigade populationen. Detta är makthavarna väl medvetna om och uppmärksammar ofta kvinnofrågor i samband med valår, för att därigenom öka sitt stöd hos väljarna. Kvinnornas valdeltagande är i regel minst lika högt som det manliga och de röstar i allt större utsträckning oberoende av sina fäder och män. (Friedl 1994:151–167)

Den folkvalda presidenten (vars kandidatur är godkänd av väktarrådet som domineras av den traditionella högern) och de invalda 290 representanterna i parlamentet har dock begränsade möjligheter till maktutövning. Det politiska systemet präglas av en dualitet och ett maktspel mellan den högste religiöse ledaren, tillika statschefen, som sätter riktlinjerna för iransk utrikes- och inrikespolitik, och presidenten som fungerar som landets regeringschef. Parlamentet är inte ensamt om att ha den lagstiftande makten – denna tillkommer även väktarrådet. (Buchta 2000: 1-206)

Kvinnorna har konsekvent blivit diskvalificerade som presidentkandidater och finns inte företrädde i varken exempelvis väktarrådet eller expertrådet och är därmed exkluderade från makteliten eller ”patriarkerna” som de ibland kallas – där den högste religiösa ledaren också ingår. Kvinnorna är vidare underrepresenterade i parlamentet – en institution som har visst inflytande men begränsade möjligheter att åstadkomma förändring eftersom dess beslut ska granskas och godkännas av bland annat väktarrådet. (Beck & Nashat 2004:15–25; Buchta 2000:1–206)

Antalet kvinnor i arbetskraften och kvinnor med universitetsutbildning är med stor sannolikhet viktiga för att kvinnorepresentationen i parlamentet ska öka (Kenworthy & Malami 1999:237). Kvinnorna i Irans parlament idag är liksom sina manliga kollegor ofta högutbildade med arbetslivserfarenhet. Landets kvinnor är högutbildade men med en hög arbetslöshet bland kvinnor saknar många yrkesvana och bredare kontaktnät samt kanske framförallt de finansiella medel som krävs för att kunna ställa upp i val på samtliga nivåer. (Beck & Nashat 2004:15–25)

Patriarkala traditioner sedan Qajar eran anses vara en viktig bakomliggande orsak till den låga förvärvsfrekvensen och omfattande diskrimineringen på arbetsmarknaden. (Akbar Mahidi 2004:441–445) Den ökade utbildningen hos kvinnor, de allt senare giftermålen och den lägsta fertilitetsnivån i Mellanöstern och Nordafrika leder dock långsamt till förändrade attityder som försiktigt utmanar den mansdominerade arbetsmarknaden. (Beck & Nashat 2004: 136-160; Akbar Mahidi 2004:448–452)

De allt större, målinriktade och autonoma kvinnoorganisationerna bedriver aktiv lobbyverksamhet och samarbetar ofta med de invalda kvinnorna i parlamentet, på senare år har många av dem varit aktiva kvinnorrättsaktivister. Dessa söker sedan stöd

hos sina manliga kollegor men också hos relativt inflytelserika shiitiska präster, domare och teknokrater som verkar för reformer och liberaliseringar i gränslandet mellan regimen och civilsamhället och tillhör ett slags ”semi-opposition”. (Buchta 2000: 1-206; Keddie 2000:410–421)

De islamiska feministerna och parlamentarikerna har med stöd av manliga auktoriteter från de ”semi- oppositionella” grupperna satt press på den inflytelserika domarkåren för att skapa mindre stelbenta tolkningar av religiösa lagar. Kvinnorna har med tiden lärt sig att utnyttja den konflikt som finns mellan olika politiska fraktioner inom prästerskapet och hos domarkåren för att påverka lagstiftningen och omtolka de omstridda och svårtolkade koranverserna. (Akbar Mahidi 2004:427–445; Beck & Nashat 2004:107–133)

Den juridiska makten ligger emellertid fortfarande hos män och ännu har man inte lyckats utmana de manliga islamiska juristerna som har ensamrätt att tolka de religiösa lagarna från ursprungskällorna. Trots detta har FPL förbättrats under 1990-talet och 2000-talet genom bland annat påtryckningar och aktiv lobbying från de växande kvinnoorganisationerna. (Keddie 2000:410–421)

Att åstadkomma förändringar i landets konstitution är dock svårt – mycket på grund av den inflytelserika domarkåren som implementerar alternativt avslår eventuella försök till lagförändringar. Detta är något som har satt käppar i hjulet för tidigare reformvänliga presidenter såsom Mohammed Khatamis (1997-2005). Hans tid vid makten visade att trots en reformvilja är det svårt att åstadkomma större förändringar i landets konstitution. Dessutom finns mer brådskande ärenden – som att förbättra landets ekonomi och att återetablera normala relationer med USA. (Akbar Mahidi 2004:427–435; Buchta 2000:1–206)

5.2 Maktens andra dimension

Kvinnorna i Iran spelade en central roll i shahens moderna nationsbyggande projekt där kvinnans civila, politiska och sociala rättigheter fördes upp på dagordningen.

De tidigare jämställdhetsreformerna som genomdrevs under den vita revolutionen (tidigt 1960-tal) var emellertid mer eller mindre symboliska och infördes av en maktelit bestående av män. (Afkhami 1994:14)

Även Khomeini använde sig av kvinnorna som en viktig del i upprättandet av den islamiska staten, där islamiseringen av könsrelationerna och en patriarkal maktstruktur ligger till grund för byggandet av den islamiska nationen. (Akbar Mahidi 2004:441–445)

Kvinnan har således länge varit en del på dagordningen där stat och religion förfogat över hennes kropp. Idag ser vi en annan typ av dagordningssättande. Den växande aktivismen och i allt större utsträckning den självständiga kvinnorörelsen lyckas underifrån föra upp kvinnors rättigheter på den politiska agendan. Tidigare nådde kvinnoorganisationernas egna anspråk inte högre instanser och behandlades sällan som en del av den politiska dagordningen. (Beck & Nashat 2004:12–25)

Idag har den religiösa eliten, som uteslutande består av män, ett starkt grepp om makten. Regimen är fortfarande auktoritär men det finns större möjlighet för en

självständig kvinnorörelse samt oppositionspartier att verka än tidigare. Oppositionen är övervakad av regimen men tillåten att verka så länge de avhåller sig från våld. (Etemad Moghadam 2011: 36-43; Buchta 2000; 1-22)

Det mest paralyserande draget hos kvinnoorganisationerna i Iran fram till revolutionen var dess beroende av regering och politiska partier, vilket hindrade rörelsen från att utveckla sin egen unika identitet, speciellt under 1940-talet och 1978-1981, två perioder som karakteriseras av en ökning i antalet kvinnoorganisationer. Kvinnorna intog en supporterroll eller fungerade som fältarbetare inom organisationen. Det är först i det postrevolutionära Iran som vi börjar se återfödelsen av rörelser med en ny identitet, högre grad av autonomi och bredare förankring även i de lägre samhällsklasserna. De är vidare mindre benägna att anamma ideologier och "grand theories" samt ansluta sig till större organisationer. Därtill sker ett ökat samarbete mellan bland annat sekulära och religiösa grupper, något som satte kvinnofrågan överst på agendan i valet 2009. (Akbar Mahidi 2004:436-439; Tahmasebi-Birgani 2010:84-85)

Kvinnorganisationer använder sig ofta av religiös retorik, förhandling och anpassning för att kunna föra öppna debatter om jämställdhet och demokrati. Denna icke-konfronterande strategi ökar chanserna för publik acceptans och social bekräftelse men reducerar samtidigt rörelsens effektivitet för att uppnå sina mål om ett jämlikt samhälle. Genom att acceptera det generella ramverket i samhället sätter sig kvinnorörelsen i en position innanför det institutionella ramverket som etablerats av den dominerande patriarkala kulturen. Fortfarande saknar de därför kapacitet att ställa sig som ett livskraftigt alternativ helt oberoende av staten och religionen. Vidare har samarbetet med de manliga religiösa auktoriteterna i "semi-oppositionella" grupper, som i vissa frågor stöder kvinnornas arbete, med största sannolikhet betydelse för rörelsens legitimitet och makt att påverka. (Buchta 2000:1-206)

De många feministiska tidningarna (*Zanan, Farzaneh och Payam-e Zan* med flera) har spelat en viktig roll i spridningen av politiska, sociala och kulturella debatter samt utgjort ett forum för dialog mellan kvinnorna och den styrande eliten. Den politiska och religiösa eliten är medvetna om det stora sociala inflytandet dessa tidningar haft och har ofta svarat på kritiska artiklar som publiceras. (Kian 2011:27-30; Etemad Moghadam 2011:36-43)

5.3 Maktens tredje dimension

Historiskt har kvinnans roll varit central för den politiska diskursen i Iran. Kvinnans roll inom familjen och i samhället har länkats samman och kommit att bli en nationell angelägenhet. Som ett resultat av detta var upprätthållandet av status quo och förändring sammankopplat med kvinnans position. Hennes frigörelse har setts som en förutsättning för modernisering och hennes roll inom den sociala sfären ansetts viktig för nationsbyggandet. Kvinnofrågan har kommit att bli en stridbar fråga mellan staten och oppositionen. (Paidar 1995:356-363)

Kvinnorna har historiskt definierats som biologiska reproducenter för samhället och nationen och tilldelats sina roller på basis av detta. Synen på hennes roll som mor och fru delades av politiska rörelser, offentlig politik och kvinnoorganisationerna i

samhället och har inte enbart varit begränsat till den islamiska diskursen. Familjen utgjorde och utgör än idag basen i det iranska samhället och inom familjen spelar kvinnan den viktigaste rollen som mor och fru. Kvinnor har länge betraktats som bärare av nationella, kulturella och religiösa värden till nästa generation. Hennes uppträdande, kläder, livsstil och sätt att tänka har setts som symboler för kollektiv identitet och markerat nationella gränser. Staten har således spelat en aktiv roll i att etablera en länk mellan kön och nation. (Paidar 1995:356–363; Nejadbahran 2012:88)

Trots olika ideologier och visioner har den iranska staten genom århundradena sökt omvandla kvinnors legala och sociala position genom att göra implicita och explicita ingripanden inom vissa områden för att lämna andra orörda. Hon har varit del av politiken och särskilt aktuell i kategorier såsom hälsa, utbildning och förvärvsarbete. Statlig intervention har emellertid inte resulterat i varaktig förbättring för alla kvinnor som staten ofta hävdar. Politiken som fördes i Pahlavieran moderniserande patriarkatet snarare än genomförde en fundamental omvälvning. Den provisoriska regering som tillsattes efter revolutionen visade sig ha en oförmåga att presentera en alternativpolitik till Pahlavistaten och islamiska hardliners, något som ledde till en islamisering av kvinnans roll. (Paidar 1995:356–363; Keddie 2000:404–409)

Både Pahlaviregimen och den islamiska republiken konstruerade kvinnans position som svar på aktuella exogena faktorer och händelser. De båda regimerna var av heterogen natur och dess intentioner och effekter var tidvis motsägelsefulla. Ett exempel på detta är när den religiösa eliten i den islamiska republiken accepterade fortsatt kvinnlig rösträtt och valbarhet, något det shiitiska prästerskapet motsatte sig vid införandet under Pahlaviregimen 1963. Shiismen har undergått en serie transformationer i relation till sin plats inom det politiska systemet och konstruktionen av kvinnan. Detta motsäger den essentialistiska uppfattning att islam är en doktrin som saknar flexibilitet och att religionen är det som helt bestämmer positionen av den muslimska kvinnan i det iranska samhället. Shiismen torde därför placeras inom den politiska samtiden och sin roll vis-a-vis staten och andra politiska krafter i historien. (Paidar 1995:356–363)

De religiösa ledarna under revolutionen tog avstånd från väst och dess inblandning i Irans interna angelägenheter och deras intentioner var inte nödvändigtvis en önskan att återgå till traditionell islam. Dock var religionen och radikalismen nödvändig för mobiliseringen under revolutionsåren. I den teokrati som sedermera upprättades formades kvinnans roll i en kontext av revolutionär populism, anti-imperialism och en maktkamp mellan stat och religion. (Shaditalab 2005:43–49; Paidar 1995:356–363)

I dagens postrevolutionära Iran har det skett en förändring i den publika attityden mot kvinnor inom det privata och offentliga rummet. Kvinnoaktivismen, tillgång till högre utbildning och modern teknologi har satt stor press på den islamiska staten att minska kontrollen av kvinnan och restriktionerna som omger henne. Högre utbildning har lett till förändrade attityder hos den unga postrevolutionära generationen. Gratis utbildning har bidragit till ett ökat självförtroende hos de iranska kvinnorna som många gånger väljer att lämna landsbygden för att utbilda sig i universitetsstäderna. Universiteten är sedan viktiga plattformar för att organisera protester, skapa opinion och bygga nätverk. (Shaditalab 2005:43–49)

Med den ökade utbildningsgraden i landet förändras attityderna. Mannens makt i familjerna tycks nu minska. Motstånd mot polygami och endogami ökar i takt med den

stigande utbildningsgraden. Motståndet är som störst i städerna, där utbildningsgraden är som högst men attitydförändringar sker även på landsbygden och bland familjer med låg socioekonomisk status. (Shaditalab 2005:43–49; Bahramitash & Hooglund 2011:7)

6 Diskussion och avslutning

Uppsatsen har genomgående utgått från att tillskriva iranska kvinnor subjektstatus (se dem som handlande subjekt) och utmana synen på kvinnor som objekt. Jag har vidare använt mig av motståndet för att söka svar på om makten verkligen existerar i en relation. Genom att undersöka kvinnors organisering på mikro och makronivå har jag möjliggjort studier av maktordningen mellan de iranska kvinnorna och männen. Här har det åter visat sig att makt och motstånd är nära sammankopplade, såtillvida att maktrelationer inkluderar både makt och motstånd samt att dessa förhåller sig till varandra på ett dialektiskt sätt. Mäns makt och kvinnors motmakt har konstituerat varandra och löpt som en röd tråd genom hela uppsatsen.

Jag har i min uppsats arbetat med makt utifrån de maktutsattas perspektiv – och använt det underifrånperspektiv jag tidigare introducerat. Här har det blivit tydligt att makt inte enbart finns inbyggt i regelverk och institutioner. Attityder och patriarkala tankekonstruktioner präglar det iranska samhället och den politiska makten i hög utsträckning. Handlingsutrymmet hos kvinnor och andra utsatta grupper begränsas många gånger av dominerande diskurser som har starkt fäste i samhället.

Vidare har männen i Iran som grupp länge tjänat på en hegemonisk konstruktion av manlighet som överordnad, även om alla inte själva deltar aktivt i förtrycket av kvinnor. Kvinnorna har också omedvetet deltagit i konstruktionen av sin egen (under)ordning. De islamiska institutionerna och lagarna legitimerar ett patriarkalt samhälle och även om lagarna förändras bidrar gamla traditioner till ett patriarkalt samhälle och en traditionell kvinnoanalys.

Kvinnorna i Iran har under lång tid organiserat sig i politiska grupper och kvinnorörelser för att verka för förändring och försvara sina rättigheter. Genom samarbete och tvång har både den sekulära Pahlavistaten och den islamiska staten försökt skydda nationen mot vad som betraktats som negativa sidoeffekter till kvinnlig emancipation och omvandlat kvinnorörelsen till cheerleaders för den statligt förda politiken. Genom att bevara manlig dominans i hemmet och skapa statskontrollerade kvinnoorganisationer kvarstod kvinnorna under manlig kontroll under lång tid.

I uppsatsen framgår att Iran inte är en monolitisk och totalitär diktatur samt har flera konkurrerande maktcentra. Mellan de olika fraktionerna, formella såväl som informella religiösa och politiska grupperingar, pågår ständigt en inre kraftmätning. Det politiska systemets komplexa natur är viktigt att förstå för att kunna bilda sig en uppfattning om kvinnornas möjlighet att påverka makten och den politiska agendan.

Kvinnorganisationer och andra oppositionella grupper befinner sig i gråzonen som uppkommer mellan fraktionerna. Den formella makten är liten men man har goda möjligheter att verka och bilda opinion. Genom samarbete med kvinnorna i Majlis och manliga intellektuella har kvinnorna möjlighet att påverka dagordningen. Uppsatsen visar tydligt att vi inte kan göra den reduktionistiska generalisering som grundar sig på att makt innefattar endast formella strukturer.

Jämfört med tidigare förlitar sig inte kvinnor på män för att bekämpa manlig dominans och patriarkala strukturer. Det tidigare beroendet av män, politiska partier och kamp mot diktaturen och imperialism har visat sig vara ineffektivt för att ge kvinnorna makt. Den maskulina konstruktionen av den islamska staten och ett könsberoende koncept av medborgarskap har utmanats av både sekulära och islamiska kvinnliga aktivister. I denna process har islamiska doktriner och lagar liksom patriarkala värden och normer utmanats och omtolkats fortlöpande av kvinnliga aktivister. De nya diskurserna som skapas har kommit att få allt större utrymme i den publika debatten.

Det stora deltagandet av kvinnor i ”Den gröna rörelsen” illustrerar närvaron av kvinnor som är medvetna, aktiva och fastbeslutna att stå upp för vad de tror på. De styrande kan inte längre ignorera denna utbildade del av befolkningen. Med ökad informationsspridning och kunskap har medvetenheten i samhället ökat – vilket har skapat debatt om bland annat kvinnligt förtryck. Iran är inte längre isolerat från omvärlden och information om bland annat arabiska våren har nått även iranierna. Internet, med lättillgänglig information och sociala media torde utgöra ett starkt hot mot auktoritära regimer såsom Iran.

Maktens tredje dimension visar att ojämlikheterna inte enbart härrör från brister i lagen utan även från sedvänja och traditioner som bevarar fördomar från forntida och patriarkala sociala system. Detta innebär således att även om legala ändringar görs så måste de åtföljas av planer för förändringar i socio-kulturella kontexter för att effektivt förbättra kvinnors status.

7 Referenser

- Afkhami, Mahanaz, 1994. "Women in Post-Revolutionary Iran: A Feminist Perspective" i M. Afkhami och Erika Friedl (red), *In the Eye of the Storm: Women in Post-Revolutionary Iran*. London: I.B Tauris Publishers.
- Akbar Mahidi, Ali, 2004. "The Iranian Women's Movement: A Century Long Struggle", *The Muslim World*, 94: 4, s. 427-448.
- Akhavan, Niki, 2011. "Exclusionary cartographies: gender liberation and the Iranian blogosphere" i Bahramitash, Roksana & Hooglund, Eric. (red), *Gender in Contemporary Iran - Pushing the boundaries*. New York: Routledge.
- Bahramitash, Roksana & Hooglund, Eric, 2011. "The case for gendered analysis of contemporary Iran" i Bahramitash, R. & Hooglund, E. (red), *Gender in Contemporary Iran - Pushing the boundaries*. New York: Routledge.
- Beck, Lois & Nashat, Guity, 2004. *Women in Iran – From 1800 to The Islamic Republic*. Chicago: University of Illinois Press.
- Buchta, Wilfried, 2000. *Who Rules Iran? The Structure of Power in the Islamic Republic*. Washington: Washington Institute for Near East Policy.
- Dahl, Robert, 1957. "The concept of power", *Behavioral science*, 2:3, s. 201-205.
- Etemad Moghadam, Fatemeh, 2011. "Women and social protest in the Islamic Republic of Iran" i Bahramitash, Roksana & Hooglund, Eric (red), *Gender in Contemporary Iran - Pushing the boundaries*. New York: Routledge.
- Friedl, Erika, 1994. "Sources of Female Power in Iran" i Afkhami, Mahanaz & E. Friedl (red), *In the Eye of the Storm: Women in Post-Revolutionary Iran*. London: I.B Tauris Publishers.
- Halper, Louise, 2011. "Authority, modernity and gender-relevant legislation in Iran" i Bahramitash, Roksana & Hooglund, Eric (red), *Gender in Contemporary Iran - Pushing the boundaries*. New York: Routledge.
- Hammed, Shahidian, 1995. "International Trends – Islam, Politics, and Problems of Writing Women's History in Iran", *Journal of Women's History*, 7:2, s. 113-144.
- Hollis, Martin, 1994. *The Philosophy of Social Science. An Introduction*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Keddie, Nikki, 2000. "Women in Iran Since 1979", *67:2 Social Research*, s. 405-438.
- Kenworthy, Lane & Malami, Melissa, 1999. "Gender Inequality in Political Representation: A worldwide comparative analysis", *Social Forces*, 78:1 s. 235–269.
- Kian, Azadeh, 2011. "Gendering Shi'ism in post-revolutionary Iran" i Bahramitash, Roksana & Hooglund, Eric (red), *Gender in Contemporary Iran - Pushing the boundaries*. New York: Routledge.
- Koolae, Elaheh, 2009. "Iranian Women from Private Sphere to Public Sphere, With Focus on Parliament", *Iran and the Caucasus*, 13:2, s. 401-414.
- Landby Eduards, Maud, 1988. "Att studera politik ur ett könsperspektiv", *Statsvetenskaplig Tidskrift*, 91:3, s. 207-221.
- Lindvall, Johannes, 2007. "Fallstudiestrategier", *Statsvetenskaplig Tidskrift*, 109:3, s. 270-278.
- Lukes, Steven, 2004. *Maktens Ansikten*. Göteborg: Daidalos.

- Lundquist, Lennart, 1993. *Det vetenskapliga studiet av politik*. Lund: Studentlitteratur.
- Mir-Hosseini, Ziba, 1999. *Islam and Gender: The Religious Debate in Contemporary Iran*. New Jersey: Princeton University Press.
- Nejadbahram, Zahra, 2012. "Women and Employment" i *Women, Power and Politics In 21st Century Iran*. Povey, Tara & Elaheh Rostami-Povey (red). Surrey: Ashgate.
- Paidar, Parvin, 1995. *Women and the political process in twentieth-century Iran*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Rostami-Povey, Elaheh, 2012. "The Women's Movement in its Historical Context" i *Women, Power And Politics In 21st Century Iran*. Povey, Tara & E. Rostami-Povey (red). Surrey: Ashgate.
- Rönblom, Malin, 2002. *Ett eget rum? Kvinnors organisering möter etablerad politik*. Umeå: Statsvetenskapliga institutionens skriftserie
- Rönblom, Malin & Eduards, Maud, 2008. *Genusperspektiv på statsvetenskap*. Kalmar: Lenanders Grafiska.
- Sasarian, Eliz, 1982. *The women's rights movement in Iran: mutiny, appeasement, and repression from 1900 to Khomeini*. New York: Praeger.
- Shaditalab, Jaleh, 2005. "Iranian Women: Rising Expectations", *Middle Eastern Studies*, 14:1, s. 35-55.
- Shirazi, Farid, 2012. "Information and communication technology and women empowerment in Iran", *Telematics and Informatics* 29:1, s. 45-55.
- Taheri, Jaleh. 2011. "Areas of Iranian women's voice and influence" i Bahramitash, Roksana & Hooglund, Eric (red), *Gender in Contemporary Iran - Pushing the boundaries*. New York: Routledge.
- Tahmasebi-Birgani, Victoria, 2010. "Green Women of Iran: The Role of the Women's Movement During and After Iran's Presidential Election of 2009", *Constellations*, 17:1, s. 78-86.
- Teorell, Jan & Svensson, Torsten, 2007. *Att fråga och att svara – samhällsvetenskaplig metod*. Malmö: Liber.
- Vakil, Sanam, 2011, *Women and Politics in the Islamic Republic of Iran – Action and Reaction*. London, New York: Bloomsbury.
- Østerud, Øyvind, 1997. *Statsvetenskap – Introduktion i politisk analys*. Stockholm: Natur & Kultur.